

PROZOR KOJI GLEDA U BAŠTU ROBINZONA KRUSOA

Mihail Kriger

Krigerovi pesnički počeci leže u čuvenim šezdesetim godinama, u Berlinu studentskih pobuna i vrenja, kada je i nemačka poezija počela da osvaja nove prostore. U atmosferi novog vrednovanja i pomeranja akcenata, nekoliko pesnika, među njima Mihail Kriger, donelo je upečatljiv novi poetski senzibilitet. Nisu svi oni, razume se, gledali na svet iz istog ugla, ali su svi — svako na svoj način — govorili o ogrebotini koju na koži duše ostavlja susret s tim svetom.

Ovom ogrebotinom bavi se Krigerova poezija i danas. Kako je doživljaj vremenom postao složeniji i zrelijiji, i pesma je bivala sve bogatija — produbljenja metaforika, razudene slikovnost otežavale su ono rano jezgro i davale mu tamnije tonove. Melanolija je sazrevala.

Kriger je pesnik melanolije. Svet koji se ukazuje njegovom oku nije više celina i izgubio je autentičnost. »Preostatak«, »ponavljanje«, »kopija« osnovne su Krigerove metafore. No, koliko god ta ideja razbijene i u dobroj meri obesmišljene celine sugerisala čežnju za nekim »izgubljenim rajem«, u ovoj poeziji o njegovom povratku ipak nema govora. (Melanolija je delimično uzrokovana i nepovratnošću izgubljenog). Od svih povratak, reč je jedino o povratku reči samih. Jedino što pesma uspeva ponovo da nade jeste jezik; jezik se stalno gubi i iznova načini; kada se nade, to znači da je opet kadar da izrazi gubitak, da formuliše rastanjivanje smisla. Nasuprot tome stoji jedino batranje zanemelosti.

Čini mi se da ova dominantno melanolikična nastrojenost diktira i svojevrsni ritam Krigerovog u osnovi slovodnog stiha. Kriger neguje formu duge pesme ili ciklusa, dakle veće, razudene celine, koja se oslanja na ritam kao na jedan od objedinitelja značenja. Pesma često ima svoju malu priču. Zanimljivo je pratiti kako se ta priča, ponekad detalj uzet iz svakodnevice, ispunjava metaforičkom tenzijom i transcendira stvarnost da joj ipak ne poriče važenje.

Drinka Gojković

DIDROOVA MAČKA

Prema fotografiji Gabrijele Lorencer

*Didro na prozoru; pored njega mačka,
perutavo krvno u svetlom okviru.*

*On joj objašnjava čoveka, mašinu,
naprslim glasom: elemente
fiziologije, razum,
ogroman prirodin rad.*

*Navodi memorandum
Akademije nauka iz 1739.
gde se govorí o jednom čoveku
bez vena i bez srca.
Na strani 590, dodaje smejući se
i smeten gladi krvno
svoje mačke.*

*Postoje fotografije sa dužom istorijom
no što je isti tija fotografije.*

*Mačka p... neće oblik
koji se b... o kreće iza gornje
trećine prozora, sviše brzo,
i reaguje panicičnim pokretom.
Didro, iscrpen tridesetogodišnjim radom
na Enciklopediju,
ostaje bez reči: žestoki dijalektičar
divi se jednostavnoj gramatici
nervoze.*

*Sva duša psa je u njegovoj njušći,
kaže on, sva duša orla u njegovom oku,
duša krtice u njenom uhu.
Didro razmišlja da li da priča i dalje.
Duša čoveka, počinje
— i prekida se
(dokle mačka
sasvim spokojo piše raspravu
o uticaju klime na mlečno
prozorsko staklo);
(dok Didro pred prozorom
gleđa revolucionu, njene oprezne
korake);
neobican par:
Didro i mačka
ispred trošnog prozorskog krsta:
njegov strah da podražava njene pokrete,
njena blaga polemika s njegovom teorijom
mašine.*

*Mi hodamo tako malo,
radimo tako malo
i mislimo tako mnogo, kaže Didro,
da će od čoveka najzad
ostati samo još glava.*

*Nedeljno je popodne,
pogodno vreme
sećati se osećanja;
hladno je u Parizu
i veoma tiho;
Didro oseća koliko je teško
skloniti iskustva na bezbedno mesto.*

*Trideset godina rada na Enciklopediji,
a mašina još funkcioniše
loše. Didro oprezno ispituje
kosti svoje mačke.
Bićemo prvi varvari,
kaže najednom, plaćevnost u njegovom glasu
ne može se prečuti.*

*Unijkajući žali zbog starenjia
jedne iluzije. Mačka je zadovoljna.
Stisnutih očiju ona
posmatra prašinu pred prozorom
i ne haje ni ovoliko
za bezmernost uma.*

*Didro priznaje poraz.
Mrgodno se odlivači do pulja
i beleži:
Odakle dolazim?
Šta sam bio pre?
Šta ču opet postati?
Kakvo me življenje očekuje?*

*Pod kakvim omotačem će me sudbina
ponovo stvoriti?
Sve to ne znam.*

*Hita do prozora
i razmišlja, brzo bacivši pogled
na ulicu.*

*Tek mnogo kasnije,
pošto se mačka silovitim skokom
oslobodila uskoga
okvira slike,
on vedro dodaje:*

*I filozofija je uputstvo
za umiranje.
S nemačkog. Branimir Živojinović*

PRETHODNA PESMA

*Književnost se, vidim sebe kako pišem,
navikla na udes (s njim je
odrasla, jedno drugom
pričali su priče; kasnije
razmenjivali pisma; najzad, posle dugih godina
uzajamnog poštovanja, odlučili su
da zajedno provedu starost: sećali su se
detinjstva i priča iz svog detinjstva, koje su sada
mogli da tumače). Svakodnevni udesa.
Želje. Narcizma pojmove.
Blistavih metafora za bol
i strahu. Bola zbog rastanka
i straha od ponovnog susreta. Takođe,
ponavljanja (to joj daje sigurnost
da i danas nastupa kao da se ništa nije desilo).
Mističizacija i slatkih tautologija.
Pogrešnih imena.
Ukratko: ogledala, duplikata,
prevoda. Ali, pre svega: čutanja:
Prekinula se u reci.
Izgledala izgubljena u mislima.
Catala.
Zbog tog prekida,
jedva se još mogla čuti. Zbog svog napregnutog čutanja
ponovo je postal predmet ogovaranja. Opet govorii,
kako bi skrenula pažnju na sebe. Mnogo šta je
izgubila, zaboravila, od mnogo čega se oducila; mnogo šta
su joj oduzeli. Ipak,
vidim sebe kako pišem, nastavlja
da se izjašnjava.
Na iskrznoj podlozi, između mrlja od kafe,
izbrisanih beležaka i telefonskih brojeva
revolucije,
ponovo je moguće, tvrdi ona
(a tvrde i drugi),
sakupiti besomučne pokrete
i stisati ih.
Zašto, zapravo, tamo? I: samo tamo? I:
zašto stišati? Skeptično
posmatraš belu hartiju, svoju ruku, podlogu;
sve knjige si, kao da se to podrazumeva,
sklonio. Oprezno sređuješ svoje snove,
oni treba da se pojave kasnije, kao dokaz
i kao primer. (Uplašen si
njihovom jednoznačnošću i užasnut
što nalikuju snovima na javi; već sad se
osećaš uhvaćen i strah te je
neočekivane posete, za kojom čezneš.)
Ka dokaz i primer za šta?*

*Kuća. Prozor. Pogled.
Odredena svetlost. Ništa od toga nije twoje.*

To si pročitao,
To si naučio. To si shvatio
kao mogućnost, ali nisi prihvatio
kao uslov.
I ovu sumnju možeš da pročitaš: tu je
njeni mesto. A šta je tvoje?
Možda početak? Možda
taj jedan tren u kome uzimaš
olovku u ruku? [Za kasnije; ni ona
nije tvoja] Možda
iskustvo neprljavne strane
jezika? [Što bi bilo prokletno malo; mora biti
da druge to iskustvo još više muči]
Iznenada osećaš da želiš da preživiš;
da -prezimiš; u nadi
u bolje dane. U nadi
da će kasnije nešto biti tvoje [nikad
to neće biti slučaj]. Svaki čas skačeš
i trčiš do prozora. Da li je tvoj taj pogled?
Ta slika? Taj pokret
kojim razmičeš zavesu na prozoru?

Pišeš, dakle, vidim sebe kako pišem,
o tudem vlasništvu. Pišeš
o revolucionama, ustancima, promenama,
reformama. Pišeš o jednom čoveku
što stalno trči do prozora i o onome
što vidi: vidi, pišeš, vidim sebe
kako pišem, dva Turčina koji grabuljama
skupljaju lišće i bacaju ga na jedna kola,
dok vozač kola, po svoj prilici
Nemac, čita novine. Dobija,
pišeš, napad besa i brzo navlači
zavese, da ne bi morao i dalje da
tri paji prizor. Pišeš vrlo usredsređeno
o utrnulosti sveta
i o jednom čoveku
koji svoju nutritivu izvrće upolje
i iznenada otkriva nešto što je verovao
da je izgubio. Gubitak je imao veoma praktičnu
vrednost, pišeš, vidim sebe kako pišem,
ponovo nalazeš ga je rastuzilo. Onda
povlačiš fine linije između čoveka
na prozoru i onog introvertognog, između
utrnulosti sveta i dvojice Turaka. Pokušavaš
da uspostaviš ravnotežu među svim
delovima, i ne uspevaš. Zašto se
ljutiš? Jesi li tki kriv za to? Bez-
nadežno je, pišeš, vidim sebe kako pišem,
pisati o svetu: »zakoni sukcesije«
me izluduju. Nalaziš se
na ogromnom komadu hartije.
Rasirenih očiju
spuštaš se niz granice; otkrivaš kuću,
prozor, pogled, odredenu svetlost.
Smejući se, puštaš stvari da plaču. S leva
ogledalo, duplikat, prevod, s desna
revolucije, ustanci, promene.
Pred mnom, beskonačnost beše hartije,
izveštavaš, zapisujem sebi, za
kasnije. Za rad na jednoj pesmi
o pisanih pesama.

S nemačkog: Drinka Gojković

PROZOR KOJI GLEDA U BAŠTU ROBINZONA KRUSOA

Za Reginu Poli

Drugi prozor.
Druga priča.

Priča o jednom pogledu,
na primer,
zalatalom u vrt. Tu je živeo
Robinzon Kruso.

Tu je svakog jutra
mirno se čudeći
posmatrao biljke koje je porethodnog
dana nemamerno posejao.

Nezaslužen vrt,
tako vele da je rekao,
a ipak odavno pripreman.

Kažu da je kasnije svu odeću
strgao s tela
i zakopao u zemlju.

Suva, laka zemlja,
kao u Berlinu.

Koliko je vremena sedeо tu
i čekao da zemlja raspukla
donese novo iznenadenje.

Naš pogled poznaјe ovu priču
o čekanju, dok nemirno
prohodi tam i amo
fizionomijom bašte.

Sada se zariva,
nasuprotni otvoru oka.
Sad imas vremena. Pod zemljom
sabrane su hiljadugodišnje
priče o čekanju,
male bele priče
u peščanom kontekstu,
pored očeće Robinzona Krusa,
pored mraznohladnih prevodenja
iz prostora u vreme.
Sad imas vremena. Vremena za čekanje
i vremena za slepa putovanja
kroz strah.

Sad moraš čekati; više
ne poznaјeš sebe
u ovom slučajnom labyrintru.

Tako prolazi izvestan rok.
A onda,
onda se tvoj strah
iza očiju ruši,

i onda ti skakuće pogled
kroz vrt i natrag
kroz prozor.

Drugi prozor.
Drug priča.
Svaki pogled kroz ovaj drugi prozor
mala je smrt,
koju spokojno
i bezbrizno pozdravljaš; sada.

Smesta se rada Sunce.
Smesta stičes pouzdano osećanje
za buduće praznike očajanja.

S nemačkog: Branimir Živojinović

PUT U SLIKE

Okupili smo se, podozrivi,
u loše osvetljenom muzeju.

neka glasina probudila je u nama želju
da ponovo pogledamo jednu sliku.

U gornjem levom uglu tog originala
neočekivano otkrismo jednu rupu,
neupadljiv prolaz
usred prekrasne prirode:
slika pokazuje sliku
Raja.

[Na svim, nama poznatim kopijama,
u Veneciji, Londonu i Lenjingradu,
prolaz pokriva
ravnometerna senka jednog kestena;
oku on nije vidljiv.]

(Nepotrebno je reći da nijedan pokušaj
da se taj slični detalj fotografски
uveća nije urođio plodom.)

Proučivši jedno danas zaboravljenog
učenje o perspektivi [Padova, 1639],
zaključili smo da tom prolazu,
koji se otima svakoj reprodukciji,
treba pripisati najveći značaj.

U muzeju je bilo užasno hladno.

Neprimećeni, počeli smo sa radom.

(Čuvari su se okupili u 19. veku,
oko male električne peći,
žečeći u pola glasa što više nema
slika vernih prirodi:

što je isčezao čovek.)

Ko se, kao mi, potruđi da pogledom
prodre kroz prolaz, s koga se sliva voda,
otkriće jedan put,
klizav i taman, od šljunka
iz nekog drugog vremena.

Put vodi kroz pejzaž
koji ćemo označiti kao 'sur',
krečnjačke planine, oskudna vegetacija.

Odjednom, pada nam u oči odsustvo
horizonta,
svetlost koja više nema granica.

A kratko potom primetišmo
da se uopšte nismo kretali.

Na kraju tog riskantnog puta,
koji je put oka,
leži jedan grad u prostoru
potpune usamljenosti.

Taj se grad zove Na Kraju Fotografije.

U tom gradu,
koji je središte ponavljanja,
osvetljene ujednačenom svetlosti,
okružene ujednačenom topotom,
preživljavaju slike.

A u fantastičnoj fabrići
(gradenoj sa izbrisanih ivica
i potpuno poroznoj)
sakupljaju su i povezuju fragmenti
koje su slike uzele iz sveta.

Onde svaki gest ponovo dobija
nekli razlog, svaki užas svoj povod.

Najneshvatljivije metamorfoze
(iz istorije obmane)
nalaze ovde svoju smelu biografiju.

U ovom gradu
(koji nema sadašnjost, samo prošlost
i jednu više nego neizvesnu budućnost)
ostvaruje se jedan poredak koji razara
naš pogled,
naviknut na naše stoljeće.

Grad Na Kraju fotografije
grad je tudi slika.

U perifernim područjima
(već na povratku)
otkrismo najzad neke ljudje:
visili su sa stabala sušeci se
i blago se kretali po diktatu
neke savršeno tude dramaturgije.

Te slike će preživeti:
Izolovane, zaklonjene, na vedroj svetlosti,
na ujednačenoj topotu,
čuvaju istoriju afekata,
gestova, pogleda,
uspele uvrede.

Nalaze se iza originala
Raja,
u belom središtu ponavljanja.

(Za Florisa Mihaela Nojzisa)

S nemačkog: Drinka Gojković